

OPONENTSKÝ POSUDEK disertační práce

ING. ARCH. JANA OBRTLÍKA

ČESKÁ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA V LETECH 1900 – 1950 V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

Školitel: prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc.

1. Úvod – aktuálnost tématu:

Práce není utilitárně aktuální. Při pragmatickém chápání „žhavých“ témat disertací jako je revitalizace panelových sídlišť, inteligentní budovy, veřejné prostory nebo modulární architektura a při pesimistickém konstatování autora o „světově rekordní nízké míře religiozity českého kulturního prostředí“ je to práce výrazně nadčasová: autorovým pojetím integrálního spojení stavebního - architektonického sakrálního objektu s duchovním obsahem. Přestože autor uvádí řadu dílčích publikací, které téma z různých dílčích hledisek zpracovávají, nejedná se v nich o komplexní pojetí kostela – sakrálního objektu (vynechává menší objekty jako kaple, poklony a boží muka ze zkoumaného období) sboru, synagogy a svým způsobem i obřadní síně jako syntézy „sacra“ posvátna a stavebně architektonického díla. Tuto vazbu autor zdůrazňuje a v podstatě vytýká její absenci ostatním pracím teoretiků architektury. Těchto prací je však – při všech překážkách kladených oběma diktaturami, poměrně dosti, byť jen dílčích a krátkých. Ze zahraničních uvádí ze zkoumaného období jen Stocka (Mnichov 2006). Není zde zmínka o polských publikacích tj z prostředí programově religiozního, stejně tak rakouských, kde ve zkoumaném období vznikla řada kostelů. Dále je práce omezena na „českojazyčný kulturní prostor“ tj. české země bez Sudet. Naše země integrují i tuto část, která sice nebyla do r. 1945 převážně českojazyčná, ale existují zde kvalitní sakrální stavby, byť odlišné a nyní ve špatném stavu. (na př. Rumburk křížová cesta s kaplí a další severočeské objekty.) Zajímavé je, že to platí o německých jazykových ostrůvcích uvnitř českomoravského prostoru. Stále platící „dominantnost kostelů na náměstích a návrších našich vesnic, městeček a měst“ dává naději na stabilizaci křesťanského duchovního života v naší společnosti a přemíra, byť architektonicky nevyzrálých, sakrálních staveb, zvláště na Moravě po r. 1990 tuto naději posiluje. Snad také zapůsobí probíhající konfrontace s islámem.

2. Cíle práce a jejich splnění

jsou, ne zcela jasně, formulovány na str. 21 a nespočívají v přínosu autora jen v prostém faktografickém výčtu a hodnocení posuzovaných sakrálních objektů, ale v interpretaci historických faktů. Poněkud omezující je lokalizace těchto staveb na českojazyčné prostředí, když se v 1. pol. 20. století jedná o celé nikoliv jen protektorátní území. Zvláště když je uváděn ateista Otto Wagner svým vídeňským sv. Leopoldem a Duchem svatým i dalšími rakouskými příklady. Pak však je v názvu práce uvedený „mezinárodní kontext“ jako cíl dosti potlačený. Měl by být uveden i západoevropský prostor a jeho principiální díla v čele s Augustem Perretem. Jako zajímavý cíl se jeví snaha o zásadní porozumění a poznání o vzniku sakrálních staveb a jejich následném hledání vnitřní pravdy. Vše v souvislosti s konkrétní historickou a uměleckou situací. Konečným z cílů disertace je stanovení relace mezi výslednicí vzniku sakrální stavby a společenským vývojem v daném údobí. Konečně je cílem práce také obhájení složitých duchovních obsahů chrámové architektury, kterými naplňují

etickou společenskou úlohu. Při mnohosti a nejednoznačnosti stanovení kritérií této práce i dalších nepřímo specifikovaných, je možno konstatovat, že práce nejen splnila, ale překročila stanovený cíl.

3. Postup řešení problému

Metodicky je práce založena na jedinečném fenoménu duchovního vyzařování materiální podstaty architektury ve výjimečném příběhu sakrálních – i - jak je v práci doloženo - funerálních staveb. Logicky se začíná obecnou teorií a kritikou sakrální architektury pro niž je nezbytná bezpředsudečná a neutrální metodika pro umožnění podrobnější diskuse. K ní patří v první řadě postavení ideologií zpochybňujících náboženství jako bylo osvícenství tak i totalitními režimy. Zároveň je nutno uvést jeho přirozenou rezistenci, která se se vzrůstající konfrontací i diskusí dále upevní. Po tomto filosoficko – teoretickém metodickém úvodu následuje velmi kvalitní pasáž převážně faktografická. Historický přehled duchovního života, převážně v rakouské monarchii, ale i ostatní západ - střední Evropě. Přirozeně na něj navazují dějiny architektury a umění. Počáteční historismus následuje secese a moderna v našich zemích a integrálně je pojato i židovské sakrální umění. Z dominantního secesního údobí jsou uváděny inspirující příklady rakouské i naše – Kroměříž a Brno – Křenová. Následuje moderna – Kepkova kostela v Brně - Husovicích se zajímavou spekulací o vzniku duality pojetí interiéru a exteriéru objevené sakrální stavby. Krátké a janákovsky jedinečné období kubizmu tvoří přechod k mnohosti výrazů zvláště nových (církve československá) nebo v období I. republiky k nám přibývajícím (církve pravoslavná). Autor přesvědčivě dokládá rozdíl mezi architekturou nových chrámů dvacátých i a třicátých let. Víšek Husův sbor – proti olomouckému je podivuhodně funkcionalisticky vyspělý. Výrazně svébytná a na tradicích založená je stavba pravoslavných kostelů. Od rané kaple Bohorodice z r. 1925 až po kostel sv. Václava dominuje nejrůzněji pojatým hmotám chrámu výrazná cibulovitá centrální věž. Ta hmota však odpovídá době svého vzniku neobyčejně barvitě. Od přísně tradičního až po funkcionalistický. Oponent se domnívá, že příliš podrobný popis vzniku a vnitřním vývoji a rozporech církve československé (od 1937 husitské) a pravoslavné není pro danou problematiku nutný. U katolických kostelů a židovských synagog takový popis není a autor se může věnovat kritickému posouzení poměrně početných kostelů – aniž zmiňuje venkovské kaple. Z jejich převážně bílého funkcionalizmu vyčnívá Plečnickův kostel nejsvětějšího srdce Páně v Praze. Ale k režné cihle a vymývanému betonu části katolických kostelů (Zlínsko) se druží Fuchsova a Polášková obřadní síň na brněnském ústředním hřbitově. Dominantní je zde Wiesnerovo krematorium. Následuje bílý, ale duchovně prozářený funkcionalismus třicátých let všech církví včetně jediné zbylé synagogy v Brně na Skořepce. Početná řada věhlasných autorů kostelů je doplněna téměř neznámým architektem kvalitního Husova sboru v Náměšti nad Oslavou Miroslavem Jiránkem. Z metodického hlediska je správná zmínka o obou diktaturách Protektorátu a konci čtyřicátých let nicméně pro vývoj sakrálních staveb bezvýznamná. Znovu by měla být zmíněna souvislost mezinárodní.

4. Význam pro praxi nebo vědu

Architekt, který bude postaven před projekt a stavbu novodobého sakrálního objektu jistě nebude sledovat příklad architektury před první válkou, ale z doby první republiky a jejího pestrého vývoje – byť nejvýznamnější byl funkcionalistický, bude inspirován kriticky. Poválečný vývoj je ovlivněn takovými příklady jako je organická kaple v Ronchamps, ale i pokračující výstavba Sagrada Familia v Barceloně, katedrála v městě Brasílii a další – výrazně různorodé projevy náboženského života. V našich poměrech bude pro praxi architekta stejně významný bílý funkcionalismus jako plečnickový barvitý styl i nadčasové pojetí brněnské obřadní síně i krematoria. Významný přínos má práce pro

vědní obor – výrazně však pro vědu aplikovanou, zejména pro dějiny umění a církevní architektury. Zvláště pak skloubení historických faktů dějin církví a jejich průmět do sakrální architektury.

5. Formální úprava a jazyk

Úprava útlejší disertace je na vysoké úrovni. Jazykově je velmi náročná a svědčí o autorově hluboké angažovanosti a vyspělosti filosofické. Snad mohly být dokumentovány drobnější projevy víry v menších – vesnických kaplích z tohoto údobí. Oponent nenašel překlep ani chybu.

6. Disertační práce splňuje podmínky § 47 zákona o vysokých školách.

Na základě uvedeného posudku práce, která je velmi kvalitní – i přes drobné připomínky – doporučuji práci k úspěšné obhajobě.

V Brně v říjnu 2018.

Prof. Ing. arch. Mojmir Kyselka, CSc.